

verleden, Strindbergs stukken analyseren het innerlijke leven van de mens en Maeterlinck experimenteert met de dramatische mogelijkheden van het niet-gebeuren. Er wordt op verschillende manier gereageerd op deze crisis. Het naturalisme, het conversatiestuk, de eenakters en het existentialisme beschouwt Szondi als pogingen om het drama te redden. Maar de oplossing van de dramatische crisis ligt voor hem in een radicale toewending naar het epische, een categorie die niet alleen Brecht, maar ook Piscator, Pirandello en O'Neill omvat. Later beschouwt Szondi ook het lyrische drama als een mogelijke reactie. Voor Lehmann zijn dit echter niet meer dan momenten binnen een breder ontwikkelingsproces dat theater en drama steeds verder van elkaar vervreemd en verwijderd heeft. Naast de 'dramatische oplossingen'

die Szondi beschrijft, ontwikkelt zich namelijk een theater dat helemaal niet meer steunt op drama (of dat drama nu open of gesloten, episch of lyrisch,... is). Er bestaat theater zonder drama. Dat is ook Lehmanns kritiek op Brecht. Ondanks hun niet-aristotelische dramaturgie blijven Brecht en zijn talrijke navolgers 'gevangen' van het dramatische paradigma. Postdramatisch is in die zin ook postbrechtiaans. In het geval van de theatergeschriften van Roland Barthes, die erg onder de indruk kwam van Brechts ensceneringen bij het Berliner Ensemble, wijst Lehmann erop dat Barthes omwille van zijn brechtiaanse concentratie op de rationele transparantie, de afstand tussen het teken en het betekende, tussen signifiant en signifié wel blind moest blijven voor de theaterontwikkeling die liep van Artaud over Gro-

towski en The Living Theatre tot Robert Wilson. En het is precies die lijn die voor Lehmann essentieel is om het postdramatische theater te omschrijven.

Aristoteles en Hegel

Theater en drama hebben altijd in een spanningsvolle verhouding tot elkaar gestaan. Bernard Dort spreekt van een 'onnatuurlijk bondgenootschap' dat enkel door 'compromis en een ongemakkelijk machtsevenwicht' kan worden bereikt.⁶ In een fameuze passage in de *Poëtica* schrijft Aristoteles: 'En het schouwspel van de opvoering sleept de ziel weliswaar mee, maar heeft het minst te maken met de dichtkunst zelf, want de werking van de tragedie komt ook tot stand zonder opvoering en acteurs; bovendien valt het produceren van visuele effecten

Need to know - Jan Lauwers, Needcompany (1987) / Corneel Maria Ryckeboer

